

Vanhemmuus vankilan varjossa -intervention teoreettinen perusta ja kehittäminen

- *Lapset ja vanhemmuus vankilan varjossa* -tutkimushankkeessa kehitetään ensimmäinen suomalainen vanhemmuusinterventio lähivanhemmille, jotka huolehtivat lapsista arjessa toisen vanhemman vankeuden aikana.
- Intervention pohjana ovat kognitiivis-behavioraalinen teoria, resilienssinäkökulma, sosiaalisen tuen ja sosiaalisen oppimisen teorialat sekä lapsen oikeuksien näkökulma.
- Intervention kehittämistyössä on hyödynnetty olemassa olevaa tutkimustietoa, kansainvälisiä vankilassa toteutettavia tutkimusperustaisia vanhemmuusohjelmia sekä tutkijoiden, ammattilaisten sekä intervention kohderyhmän osaamista ja kokemuksia.
- Interventio koostuu neljästä noin kahden viikon välein pidettävästä kahden tunnin kestoisesta ryhmätapaamisesta (6–8 henkilöä), joihin kuuluu psykoedukatiivinen osuus, toiminnallisia tehtäviä sekä vertaiskeskustelua.
- Tapaamisten teemoina ovat perhe ja arki vankilan varjossa, minä vanhempana, hankalista asioista ja vankeudesta puhuminen lapsen kanssa sekä yhteisvanhemmuus.
- Intervention ohjaajiksi on koulutettu syksyllä 2025 kolmannen sektorin työntekijöitä, joista osa pilotoi interventiota vuosien 2025–2026 aikana.

ESSI JULIN

YTT, tutkijatohtori
Tampereen yliopisto,
yhteiskuntatieteiden tiedekunta

ROSI ENROOS

dosentti, YTT, yliopistonlehtori
Tampereen yliopisto,
yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Lapset, joita vanhemman vankeus koskettaa, ovat yhteiskunnassamme näkymättömiä, ja siksi myös heidän tuen tarpeensa jäävät palvelujärjestelmässä helposti huomaamatta (Enroos, 2021; Knudsen, 2018; Tomkin, 2009). Tiedämme tutkimuksellisesti hyvin vähän suomalaisista lapsista ja perheistä, jotka elävät vankilan varjossa, eli tilanteista, joissa lapsen toinen vanhempi on vankilassa. Kansainvälinen tutkimus aiheesta on lisääntynyt viimeisten parin vuosikymmenen aikana, mutta tarkkoja tietoja vankien lasten määrästä maailmalla ei ole saatavilla. Myös Suomessa tilastotiedot vankien lapsista ovat edelleen puutteellisia.¹ Asia koskettaa kuitenkin yhä useampaa perhettä, sillä vankien määrä on nousussa. Rikosseuraamuslaitoksen tilastollisen vuosikirjan mukaan vuoden 2024 aikana Suomessa oli vankeja keskimäärin 3 356, joista naisia 278 eli noin kahdeksan prosenttia. Vankien kokonaismäärä oli yli 200 enemmän kuin vuonna 2023. (Rikosseuraamuslaitos, 2024, s. 18.)

Vanhemman vankeus on harvoin alkusysäys perheen ongelmille, sillä taustalla on usein haasteellisten ja monimutkaisten tilanteiden jatkumo, joihin voi kuulua muun muassa köyhyyttä, perhe-elämän pirstaloitumista moniin paikkoihin, päihteiden väärinkäyttöä, mielenterveysongelmia, väkivaltaa ja erilaisia traumoja (Enroos, 2015; 2021; Giordano ym., 2019; Kjellstrand & Eddy, 2011). Lapsen näkökulmasta vanhemman vankeus voidaan määritellä haitalliseksi

¹ Vankitietojärjestelmä Rotissa rangaistusajan suunnitelman yhteydessä kerättävä tieto vangin alaikäisten huollettavien määrästä puuttui 62 prosentilla vangeista (3 264) 1.2.2024. Erikoistutkija Muiluvuori, M.-L., henkilökohtainen tiedonanto, Rikosseuraamuslaitos

lapsuudenajan kokemukseksi (adverse childhood experience, ACE), jolla voi olla monenlaisia sekä lyhyt- että pitkäkestoisia vaikutuksia lapsen terveyteen ja hyvinvointiin (ks. Jones & Wainaina-Woźna, 2013). Lisäksi on nähty, että vankeus heikentää perheen taloudellisia ja sosiaalisia resursseja, lisää lasten riskiä syrjäytyä ja voi siten lisätä yhteiskunnallista eriarvoisuutta ja jopa rikollisuutta pitkällä aikavälillä (Aaron & Dallaire, 2010; Nissinen ym., 2024). Myös tuoreen suomalaisen rekisteritutkimuksen mukaan vanhemman vankeus voi jo yksittäisenä tekijänä olla riskitekijä myöhemmän elämän epäsuotuisalle kululle (Laajasalo ym., 2025).

”Toisen vanhemman vankeus voi aiheuttaa kotiin jäävälle vanhemmalle kriisin ja huolta vankilassa olevasta perheenjäsenestä.”

Toisen vanhemman vankeus voi aiheuttaa kotiin jäävälle vanhemmalle kriisin ja huolta vankilassa olevasta perheenjäsenestä. Tilanteen myötä myös taloudellinen epävarmuus voi lisääntyä. Lisäksi perheenjäsenet voivat kohdata lähiympäristön tuomitsevia asenteita sekä ammattilaisten ennakkoluuloja. Samanaikaisesti arki ja lapsista huolehtiminen jäävät kokonaan kotona olevan vanhemman vastuulle. (Bourgeois ym., 2022; Scharff Smith, 2014.) Aikaisempi tutkimus osoittaa kuitenkin, että vanhempien hyvinvointi, positiiviset perhesuhteet ja toimiva yhteisvanhemmuus voivat toimia suojaavina tekijöinä vanhemman vankeuden mahdollisia negatiivisia vaikutuksia vastaan (Luk ym., 2023), mistä syystä perheiden tukeminen olisi tärkeää. Suomalainen lainsäädäntö (lastensuojelulaki 417/2007; sosiaalihuoltolaki 1301/2014; vankeuslaki 767/2005) ja lapsen oikeuksien sopimus (SopS 60/1991, 18. artikla) velvoittavat yhteiskuntaa tukemaan perheitä tilanteessa, jossa lapsen vanhempi joutuu vankilaan (Tomkin, 2009). Voidaankin kysyä, miten tukea on mahdollista antaa, jos emme järjestelmällisesti tunnista tätä kohderyhmää ja sen tuen tarpeita?

Tämä artikkeli on kirjoitettu osana tutkimushanketta, jossa tutkitaan tilanteita, joissa toinen lapsiperheen vanhemmista on vankilassa. Lisäksi hankkeessa kehitetään kohdennettua psykososiaalista tukea. Suomessa ei ole käytössä vankiloissa tai niiden ulkopuolella vanhemman vankeutta huomioivia tutkittuun tietoon perustuvia interventioita. Tässä artikkelissa kuvaamme, miten kehitettiin ensimmäinen suomalainen vankeuden huomioiva vanhemmuusinterventio. Interventio on tarkoitettu lähivanhemmille, jotka huolehtivat lapsista arjessa toisen vanhemman vankeuden aikana. Kuten edellä on kuvattu, lapsista huolta pitävät lähivanhemmat kohtaavat usein emotionaalisia, sosiaalisia ja taloudellisia haasteita, joihin palvelujärjestelmä ei tarjoa riittävästi tukea, vaikka juuri nämä vanhemmat olisivat avainasemassa lasten hyvinvoinnin suhteen. Kohdentamalla interventio heille voidaan vahvistaa vanhemmuutta sekä edistää lasten ja koko perheen hyvinvointia. Artikkelin tarkoituksena on kuvata vanhemmuusintervention teoreettinen perusta ja kehittämisprosessi sekä esitellä näiden pohjalta rakennettu interventiomalli.

VANHEMMUUS VANKILAN VARJOSSA -INTERVENTION KEHITTÄMISPROSESSI

Aloitimme *Vanhemmuus vankilan varjossa* -intervention kehittämisen perehtymällä aihepiiriin liittyvään kirjallisuuteen sekä tutustumalla jo kehitettyjen ohjelmien teoreettisiin lähtökohtiin ja niiden

toimintaan käytännössä. Tämän jälkeen muodostimme alustavan ohjelmaversion ja olemme työstäneet sitä yhdessä intervention kohderyhmän sekä aihepiiriä tuntevien ammattilaisten kanssa, jotta soveltuvuuden kysymykset voidaan huomioida (Seilo ym., 2024). Kehittämisprosessiin on kytkeytynyt yhteistyö vanhemmuusinterventioita Yhdysvalloissa kehittäneiden ja tutkineiden **Mark Eddyn** ja **Jean Kjellstrandin** sekä ruotsalaisen interventiotutkija **Åsa Normanin** kanssa. Tällä hetkellä myös Ruotsissa on kehitteillä interventio vankien lapsista huolehtiville lähivanhemmille. Vaihdamme säännöllisesti näkemyksiä ja kokemuksia kehittämisprosesseista Suomessa ja Ruotsissa.

Aiemmat vanhemmuusinterventiot vankeuskontekstissa

Nyt kehitettävän vanhemmuusintervention taustalla ovat vankilakontekstissa toteutetut tutkimusperustaiset vanhemmuusohjelmat, joita on kehitetty ja joiden toimivuutta on tutkittu muun muassa Yhdysvalloissa ja Ruotsissa (Eddy ym., 2022; Kjellstrand ym., 2012; Norman & Enebrink, 2023; Troy ym., 2018). Olemassa olevat vanhemmuusinterventiot on suunnattu pääasiassa vankilassa oleville vanhemmille (Norman & Enebrink, 2023; Troy ym., 2018). Yksi tunnetuimmista ja toimivista vankilakontekstiin liittyvistä vanhemmuusohjelmista on Yhdysvalloissa kehitetty *Parenting Inside Out* (PIO). Siinä käytetään muun muassa *Parent Management Training* -mallia eli vanhemmuusvalmennusta, jonka ytimessä on johdonmukainen vanhemmuus, rajojen asettaminen sekä lapsen ja vanhemman välisen positiivisen vuorovaikutuksen tukeminen (Eddy ym., 2008; Forgatch & Patterson, 2010). Tämä ohjelma on kehitetty alun perin vankilaolosuhteisiin, mutta siitä on olemassa erilaisia versioita, joista yksi on vankilan ulkopuolella käytettävä versio (Eddy ym., 2008). Kyseinen traumatietoinen ja voimavaralähtöinen vanhemmuusohjelma yhdistää näyttöön perustuvaa tietoa vanhemmuuskäytännöistä ottaen huomioon vanhemman vankeuteen liittyviä erityiskysymyksiä (Eddy ym., 2022). Tätä tavoittelemme myös suomalaisessa interventiossa. Toinen artikkelin kirjoittajista on käynyt tutustumassa PIO-ohjelman kehittäjiin, toteuttajiin sekä ohjelmaan käytännössä vankiloissa Yhdysvalloissa syksyllä 2023.

Olemme tutustuneet vankilakontekstin vanhemmuusohjelmiin laajasti myös tiedonhakujen ja kirjallisuuskatsausten avulla. Vanhemmuusohjelmia käsittelevässä systemaattisessa katsauksessa (Troy ym., 2018) todetaan, että suurin osa ohjelmista sijoittuu Yhdysvaltoihin. Yleisimmin ohjelmien tavoitteeksi on nimetty vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tai suhteen parantaminen (esim. Block ym., 2014; Skar ym., 2014). Tähän pyritään siten, että vanhemmalle tarjotaan ymmärrystä lapsen kehityksestä ja käytöksestä sekä harjoitellaan vanhemmuustaitoja. Eniten mainittuina teemoina ohjelmissa ovat erilaiset kommunikaatioon liittyvät asiat kuten:

- tunteista puhuminen
- rikoksiin liittyvistä asioista keskustelu lapsen kanssa
- vuorovaikutus lapsesta arjessa vankilatuomion aikana huolta pitävän aikuisen kanssa
- vankilassa olevan vanhemman ja lapsen välisen suhteen etäisyyteen liittyvät kommunikaatiotekijät (Troy ym., 2018).

Ohjelmien toteutuksista tiedetään melko vähän. Esimerkiksi osallistujien lasten iäkiä ei ole raportoitu kovin kattavasti. (Troy ym., 2018.) Vanhemman vankilassa olo haastaa perinteisiä vuorovaikutuksen tapoja, ja siksi vankilakontekstiin suunnatuissa vanhemmuusohjelmissa keskitytään yleisten vanhemmuustaitojen lisäksi tukemaan suhteiden rakentumista vankilasta vapautumisvaiheessa

(McLaughlin ym., 2016). Vankilakontekstissa ohjelmiin osallistuvilla on usein tavanomaista enemmän kokemuksia esimerkiksi päih-teistä, väkivallasta ja erilaisista traumaattisista tilanteista. Yleiset vanhemmuusohjelmat eivät käsittele tämänkaltaisia kysymyksiä, joten interventiot rakennettaessa on tarpeellista huomioida, miten nämä kokemukset vaikuttavat vanhempien toimintakykyyn. (Kjellstrand ym., 2012.)

Perehdyttyämme olemassa oleviin vanhemmuusohjelmiin totesimme, että yksittäisen valmiin intervention siirtäminen Suomeen vaatisi niin laaja-alaista adaptointia, että käytännössä ei voida puhua enää samasta ohjelmasta. Suomen konteksti eroaa merkittävästi esimerkiksi Yhdysvalloista vankeuskäytäntöjen, palvelujärjestelmän rakenteiden sekä ammattilaisten koulutustaustojen osalta, mikä rajoittaa ulkomaisten vanhemmuusohjelmien suoraa sovellettavuutta muiden kulttuuristen eroavaisuuksien lisäksi. Siksi olemme päätyneet kehittämään Suomeen soveltuvan ohjelman, joka perustuu aiemmin muualla toimiviksi osoittautuneiden interventioiden elementtien hyödyntämiseen. Myös kohderyhmän kanssa työskentelevien käytännön toimijoiden näkemykset on huomioitu kehittämistyössä.

Intervention teoreettinen tausta

Interventio on rakennettu kognitiivis-behavioraalisen teorian (Hutcheson, 2019), resilienssinäkökulman (Ungar, 2013), sosiaalisen tuen (Thoits, 1986) ja sosiaalisen oppimisen teorioiden (Bandura, 1997) sekä lapsen oikeuksien näkökulman (SopS 60/1991) pohjalta. Näiden lähtökohtien ohjaamana interventio pyrkii vahvistamaan osallistujien toimijuutta, vuorovaikutustaitoja ja vanhemmuuden valmiuksia sekä samalla huomioimaan perheenjäsenen vankeuden. Vankilan varjossa elävien perheiden tilanteet tunnustetaan monella tavalla haastaviksi. Perheenjäsenten resilienssiä eli selviytymiskykyä ja vahvuuksia korostava tutkimus tuo esiin, että haastavassa tilanteessa vanhemmuus edellyttää joustavuutta ja sopeutumiskykyä (Hadfield & Ungar, 2018). Vanhemman oman toimijuuden ja vahvuuksien tukeminen samoin kuin merkitykselliset ihmissuhteet ja niiden kautta saatu tuki parantavat toimijuutta ja selviytymistä vaikeissa olosuhteissa (Arditti & Johnson, 2022; Berkel ym., 2023; Walsh, 2003).

”Kun vanhempi ymmärtää, miksi tietyt kasvatustavat toimivat, ja hän saa tutkimustietoa vankeuden tuomasta haastavasta tilanteesta, hänen uskonsa omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa vahvistuu.”

Kognitiivis-behavioristisen näkemyksen mukaan yksilön ajattelu, tunteet ja käyttäytyminen nähdään toisiinsa vaikuttavina prosesseina (Hutcheson, 2019; Johnston ym., 2018). Kognitiivis-behavioristisessa lähestymistavassa psykoedukaatio on keskeinen osa, koska se lisää tietoisuutta siitä, miten ajatukset, tunteet ja käyttäytyminen ovat yhteydessä toisiinsa. Psykoedukaation avulla voidaan lisätä vanhemman kokemusta pystyvyydestä (Bandura, 1997; 2006). Kun vanhempi ymmärtää, miksi tietyt kasvatustavat toimivat, ja hän saa tutkimustietoa vankeuden tuomasta haastavasta tilanteesta, hänen uskonsa omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa

vahvistuu. Vanhemmuuden reflektointia ja toiminnallisia harjoituksia voidaan perustella myös kognitiivis-behavioraalisen teorian näkökulmasta, sillä niiden avulla vanhemmat oppivat tunnistamaan omia ajattelu- ja toimintamallejaan sekä kehittämään uusia, lapsen tarpeisiin vastaavia käytäntöjä (Eddy ym., 2008; Forgatch & Patterson, 2010; Hutcheson, 2019).

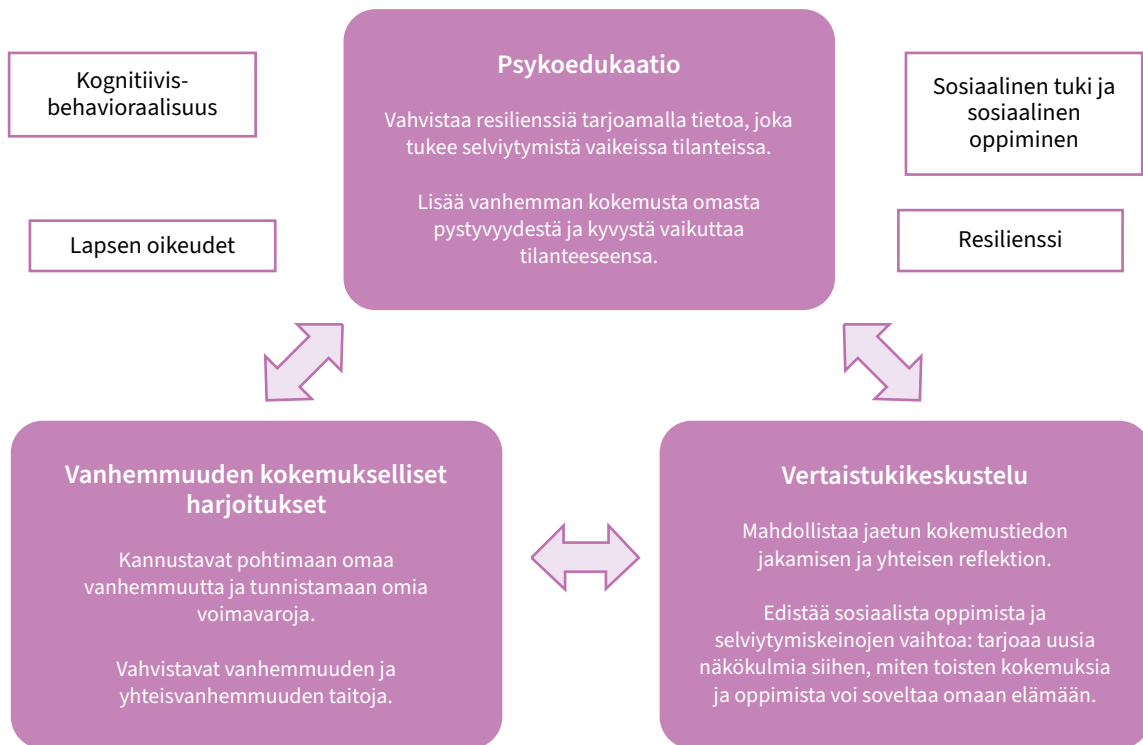
Resilienssiteorian mukaan kuormittavissa elämäntilanteissa on tärkeää vahvistaa merkityksellisiä ihmissuhteita, ongelmanratkaisukykyä sekä toimijuuden ja hallinnan tunnetta, jotta yksilön hyvinvointi paranisi (Ungar, 2013). Psykoedukaation onkin nähty vahvistavan myös resilienssiä tarjoamalla tietoa siitä, miten vaikeista tilanteista voi selviytyä (Arditti & Johnson, 2022). Esimerkiksi tieto siitä, että oma tunnekuorma on normaali reaktio epänormaaliin tilanteeseen, vähentää häpeää ja voi vahvistaa kykyä kohdata perheenjäsenen vankeuteen liittyviä haasteita.

Sosiaalisen tuen ja sosiaalisen oppimisen teoriat painottavat emotionaalisen, tiedollisen ja käytännöllisen tuen merkitystä yksilön selviytymisessä ja sopeutumisessa haastaviin elämäntilanteisiin (mm. Bandura, 1997; Thoits, 1986). Molemmat teoriat korostavat, että yksilön sopeutuminen ja selviytyminen vaikeissa tilanteissa edellyttää emotionaalista tukea (esim. empatia, kuuntelu), tiedollista tukea (esim. neuvot, ohjeet) sekä käytännöllistä tukea (esim. konkreettinen apu, resurssit). Sosiaalisen tuen näkökulmaa on hyödynnetty vankeuskontekstissa (Kjellstrand ym., 2021).

”Vertaistuki mahdollistaa myös sosiaalisen oppimisen: toisten osallistujien kautta voidaan saada uudenlaisia näkökulmia siihen, miten uutta tietoa voi soveltaa omaan elämään.”

Psykoedukaatio luo perustaa myös vertaistuelliselle keskustelulle: se antaa yhteisen käsitteistön, jonka kautta kokemuksia voidaan peilata ja jakaa (Dennis, 2003). Vertaistuki mahdollistaa myös sosiaalisen oppimisen: toisten osallistujien kautta voidaan saada uudenlaisia näkökulmia siihen, miten uutta tietoa voi soveltaa omaan elämään. Vertaistuki tarjoaa emotionaalista tunnustusta ja sosiaalista peilausta, joiden on todettu vahvistavan vanhemman psyykkistä hyvinvointia ja kokemusta yhteydestä muihin samankaltaisessa tilanteessa oleviin (Salonen ym., 2020). Vanhemman toimintakyky voi vahvistua sosiaalisesta ympäristöstä saadun tuen avulla tilanteissa, joissa perhe elää vankilan varjossa (Berkel ym., 2023).

Lapsen näkökulmasta vanhemman vankeus tarkoittaa sitä, että tuomittu vanhempi ei ole konkreettisesti läsnä lapsen arjessa. Vanhemmat saattavat jopa salata toisen vanhemman vankeuden lapsiltaan suojellakseen heitä. Lapsilla on yleensä tarve keskustella vanhemman vankeudesta, mutta tämä tarve usein ohitetaan. (Zhang & Flynn, 2025.) On myös havaittu, että lapsille saattaa kasaantua vastuuta kodin ja perheen käytännön asioista silloin, kun perheen toinen aikuinen ei ole kantamassa vastuutaan. Tämäkin kokemus voi olla lasta kuormittavaa. (Shaw, 2022a; Zhang & Flynn, 2025.) Interventio pohjaakin lapsen oikeuksiin (SopS 60/1991) ja korostaa yhtäältä lapsen etua, osallisuutta sekä oikeutta perhesuhteisiin tilanteissa, joissa toinen vanhemmista on vankilassa (artikla 9), ja toisaalta oikeutta saada suojelua haavoittuvissa

Vanhemmuus vankilan varjossa -intervention peruselementit.

olosuhteissa (artikla 3). Jotta lapsen oikeudet toteutuisivat mahdollisimman laaja-alaisesti, on siis tärkeää, että yhteiskunta tarjoaa tukea lapsiperheille, joissa vanhempi on vankilassa. Tukemisen tapa voi vaihdella tilanteen mukaan: lasta voidaan tukea suoraan vaikkapa tarjoamalla hänelle keskusteluapua, ja vanhempaa voidaan tukea jaksamaan ja osaamaan toimia vanhempana haastavassa tilanteessa siten, että lapsen etu toteutuu, eikä hänen esimerkiksi tarvitse kantaa ikä- ja kehitystasoonsa nähden liiallista vastuuta. Tämä näkökulma toimii intervention eettisenä ja normatiivisena perustana.

Kuvioon 1 on kiteytetty teoreettisten lähtökohtien pohjalta peruselementit, jotka ovat ohjanneet intervention sisältöjen valintaa sekä menetelmällisiä ratkaisuja seuraavassa vaiheessa.

Intervention soveltuvuuden kysymykset

Noora Seilo ja kumppanit (2024) kuvaavat intervention soveltuvuuden koostuvan useista tekijöistä, jotka vaikuttavat mahdollisuuksiin toteuttaa interventio tietyssä kontekstissa. Koska Suomessa vanhemman vankeutta huomioivia interventioita ei ole tähän mennessä ollut, *Vanhemmuus vankilan varjossa* -intervention kehittäminen on vaatinut paljon pioneeriötä ja intervention ydinelementtien pohtimista sekä soveltamista suomalaisen yhteiskuntaan sopivaksi – jo sanastosta lähtien (ks. Seilo ym., 2024).

Seilon ja kumppaneiden mukaan (2024) on tärkeää huomioida seuraavat asiat:

- edellytykset intervention toteuttamiselle (toteutettavuus)
- käyttäjien ja kohderyhmän näkemykset siitä, millaisen vastaanoton interventio voi saada (hyväksyttävyys)

- intervention soveltuminen tietyille kohderyhmälle tai tiettyyn toimintaympäristöön (tarkoituksenmukaisuus)
- intervention käyttäjien käsitys siitä, miten interventio on opittavissa ja toteutettavissa sekä miten sen avulla voidaan saavuttaa halutut tavoitteet (käytettävyys).

Jo *Vanhemmuus vankilan varjossa* -intervention kehittämisvaiheessa olemme pyrkineet ottamaan edellä kuvatut seikat huomioon siten, että olemassa olevan tutkimustiedon lisäksi olemme hyödynneet tutkijoiden, ammattilaisten sekä intervention potentiaalisen kohderyhmän aikaisempia kokemuksia ja osaamista aiheesta (Lyon & Koerner, 2016; Seilo ym., 2024). Teoreettisiin perusteisiin ja aiempiin ohjelmiin perehtymisen ohella olemmekin käyneet keskusteluja kehitettävän intervention sisällöistä ja toteutustavoista paitsi aihepiirin tutkijoiden, myös lapsi-, perhe- ja läheistyötä vankeuskontekstissa tekevien järjestöjen (Rikoksettoman elämän tukisäätiö, KRIS-Tampere, Ensi- ja turvakotien liitto) kanssa sekä tutkimushanketta suunniteltaessa että varsinaisessa kehittämisvaiheessa hankkeen käynnistyttyä syksyllä 2024. Tämän ovat mahdollistaneet monivuotiset pitkäjänteiset yhteistyösuhteet kyseisten tahojen kanssa sekä kehittämisvaiheessa tiiviimpi yhteistyö hankkeen virallisena yhteistyökumppanina toimivan Rikoksettoman elämän tukisäätiön kanssa. Kehittämistyössä on siis noudatettu käyttäjälähtöistä lähestymistapaa, jossa interventiota muokataan jatkuvasti vastaamaan paremmin kohderyhmän tarpeita (Lyon & Koerner, 2016).

Syksyllä 2024 järjestettiin verkkotapaamisia sekä kohderyhmään kuuluvien vanhempien että työntekijöiden kanssa, ja kesäkuussa

2025 pidettiin kehittämiseen keskittynyt työpaja, johon osallistui työntekijöitä edellä mainituista järjestöistä sekä yksi kokemusasiantuntija. Työpajassa esittelimme osallistujille sisällöt ja toteutustavat sisältäneen interventiorungon, joka oli rakennettu tutkimustiedon, muiden vastaavien vanhemmuusohjelmien sisältöjen sekä työntekijä- ja kohderyhmäkeskustelujen avulla. Kävimme yhdessä osallistujien kanssa keskustellen läpi ohjelmärunkoa, ja osallistujien näkemysten pohjalta muokkasimme sitä eteenpäin. Merkittävimmät keskustelut koskivat ryhmämuotoisuutta, jota pidettiin erityisen tärkeänä mutta haastavana toteuttaa, sekä intervention kestoa.

Vankeuteen liittyvät stigmaat ja salailun ilmapiiri voivat eristää perheen ja kuormittaa lasta (ks. esim. Shaw, 2022b). Tämän vuoksi ryhmämuotoisuutta pidettiin merkittävänä, sillä vertaistuki voi tarjota vanhemmalle turvallisen paikan jakaa omia kokemuksiaan sellaisten ihmisten kanssa, jotka ymmärtävät, mistä on kyse. Ihanteellisen ryhmäkoon vanhempien ryhmälle nähtiin olevan kuudesta kahdeksaan vanhempaa: tällöin erilaisten kokemusten jakamiselle jää tilaa, ja vaikka joku osallistuja keskeyttäisi kurssin, ryhmämuotoisuus silti säilyisi. Esimerkiksi Tannerin ja kumppaneiden (2024) tutkimuksessa havaittiin, että ryhmäkoko vaikutti merkittävästi vanhemmuusryhmäprosessin laatuun, kuten ryhmän koheesioon, avoimuuteen ja vertaistukeen. Liian suuri ryhmä vaikeutti turvallisen ja ei-tuomitsevan ilmapiirin syntymistä, kun taas pienempi ryhmä mahdollisti syvemmän vuorovaikutuksen ja kokemusten jakamisen. Toisaalta ryhmämuotoisuus voi olla myös ongelma toteuttamisen kannalta, mikäli soveltuvia osallistujia ei löydetä tarpeeksi. Tulevassa pilotointivaiheessa on kiinnostavaa nähdä, miten yhteistyökumppanit tavoittavat kohderyhmän vanhempia ja ketkä vanhemmista näkevät tarpeelliseksi ja mahdolliseksi osallistua ryhmämuotoiselle kurssille. Prosessin alussa linjasimme, että *Vanhemmuus vankilan varjossa* -interventio suunnataan alle 10-vuotiaiden lasten vanhemmille, mutta ammattilaisten ja kohderyhmän näkemysten kuulemisen jälkeen emme enää pidä lasten ikärajaa kriteerinä. Perheissä voi myös olla monen ikäisiä lapsia, ja osallistuvat vanhemmat voivat hyötyä toisten vanhempien kokemuksista eri ikäisten lasten kanssa.

”Kaiken kaikkiaan Vanhemmuus vankilan varjossa -interventio nähtiin erittäin tarpeellisena ja merkittävänä uutena askeleena perheiden tukemiseksi Suomessa.”

Intervention kesto on aina tasapainottelua käsiteltävien teemojen ja osallistujien ajankäytön välillä. Maailman terveysjärjestön vanhemmuusinterventiokäsikirja (WHO, 2024) korostaa, että intervention kesto tulee suhteuttaa tavoitteisiin, kohderyhmän tarpeisiin ja resurssien saatavuuteen. Lyhyet mutta intensiiviset ohjelmat voivat olla tehokkaita, erityisesti jos ne keskittyvät selkeästi rajattuihin tavoitteisiin. Tärkeää on varmistaa, mitkä ovat olennaimpia sisältöjä ja millaisessa mahdollisimman lyhyessä ajassa ne tulevat käsitellyiksi, jotta anti on osallistujille riittävä ja hyödyllinen, mutta kesto ei niin pitkä, että he eivät pysty sitoutumaan ohjelmaan ja kuormittuvat kohtuuttomasti. Koska perheiden arki saattaa olla perheenjäsenen vankeuden vuoksi jo itsessään varsin kuormittavaa, päädyimme sisällyttämään kaikkein olennaisimmat teemat neljään sisällölliseen tapaamiseen.

Vanhemmuus vankilan varjossa -interventioon sisällytettävät teemat valittiin kehittämistyössä mukana olevien toimijoiden yhteisten pohdintojen tuloksena tutkimustiedon sekä muiden maiden interventioista saatujen kokemusten pohjalta. Ryhmämuotoiset tapaamiset on suunniteltu järjestettäväksi kahden viikon välein siten, että kurssin kokonaiskesto on noin kaksi kuukautta. Arvioimme parhaaksi testata toteutusta kahden viikon tapaamisvälein, jotta prosessi pysyy yllä, mutta vanhemman ei tarvitse sitoutua liian pitkäksi aikaa mahdollisesti muutenkin kuormittavassa elämäntilanteessa. Päädyimme tähän kehittämistyössä mukana olleiden ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden pohdintojen tuloksena sekä konsultoituaamme kansainvälisiä tutkijakumppaneitamme. Kaiken kaikkiaan *Vanhemmuus vankilan varjossa* -interventio nähtiin erittäin tarpeellisena ja merkittävänä uutena askeleena perheiden tukemiseksi Suomessa. Erityisen tärkeäksi koimme kokemusasiantuntijan kommentin:

”Voi, kun silloin olisi ollut tällainen ohjelma, kun meidän perhettä kosketti lasten isän vankeus.”

VANHEMMUUS VANKILAN VARJOSSA -INTERVENTION SISÄLTÖ

Vanhemmuus vankilan varjossa -interventio on suunnattu lapsista arjessaan huolta pitävälle vanhemmille tilanteissa, joissa lapsen toinen vanhempi on tai on ollut vankilassa. Interventio koostuu neljästä tapaamisesta, joiden kesto on kaksi tuntia kerrallaan. Osallistujille interventiosta käytetään nimitystä *Vanhemmuus vankilan varjossa* -kurssi. Ohjelmaan voidaan liittää viides vapaamuotoinen kerta eli päätösjuhla, johon mukaan voivat tulla myös lapset. Intervention tavoitteena on tarjota tukea vanhemmuuteen haastavassa perhetilanteessa vanhemman vankeuden yhteydessä. Ajatuksena on vanhemman oman toimijuuden kasvattaminen. Tuki muodostuu tutkimustiedosta, vertaistuesta sekä vanhemmuuden taitojen vahvistamisesta. Tämän vuoksi edellisessä luvussa esitetyn kehittämistyön pohjalta jokaiseen tapaamiskertaan on sisällytetty *psykoedukatiivinen osuus, toiminnallinen osuus sekä vertaisryhmäkeskustelu*. Tapaamisten teemat, tavoitteet ja sisällöt on koottu taulukkoon 1.

Teemoina ovat tutkimustiedon ja käytännön kokemustiedon pohjalta valikoituneet ydinteemat, jotka ovat merkittävimmät vanhemman vankeuden yhteydessä. Lisäksi vanhemmille annetaan omalla ajalla tehtäviä henkilökohtaisia pohdintatehtäviä, joita kukin osallistuja voi tehdä tarpeidensa ja voimavarojensa mukaan. Vankeuskontekstissa kysymykset luottamuksellisuudesta ja turvallisuudesta ovat erityisen tärkeitä. On tärkeää kiinnittää erityistä huomiota henkilökohtaisten perheasioiden jakamisen mahdollisuuksiin, kuormittavuuteen sekä turvallisuuteen. Ajatuksena henkilökohtaisissa tehtävissä on se, että kaikkea ei ole tarpeen tai mahdollistakaan jakaa ryhmässä, vaan työskentely on osin itsenäistä omien tarpeiden ja tavoitteiden mukaisesti.

Ensimmäisellä tapaamiskerralla *Perhe ja arki vankilan varjossa* esitellään interventiokokonaisuus sekä tutustutaan ja käytetään aikaa luottamuksellisen ja turvallisen ilmapiirin luomiseen esimerkiksi laatimalla ryhmälle yhteiset säännöt (Tanner ym., 2024). Tavoitteena on, että vanhempi motivoituu ja sitoutuu interventioon ja ryhmätyöskentelyyn, kun hän saa jakaa kokemuksiaan lapsistaan, perheensä vahvuuksista sekä toiveistaan ja huolistaan. Lisäksi hän saa ymmärrystä perheiden tilanteista tutkimustiedon pohjalta (Eddy ym., 2008). Psykoedukatio- eli tieto-osuudessa käsitellään sitä, millaisia asioita ja tilanteita liittyy vankilan varjossa ellettävään

Vanhemmuus vankilan varjossa -interventio tiivistettynä.

Tapaamisten teemat	Tavoite	Psykoedukaatio	Toiminnalliset tehtävät	Vertaiskeskustelu
1. Perhe ja arki vankilan varjossa	Tutustuminen, ryhmäytyminen ja luottamus. Oman tilanteen jäsentäminen. Tavoitteiden asettaminen ja motivointi.	Tieto vankeuden varjossa elävien lasten ja perheiden näkymättömyydestä ja tuen tarpeista.	Oman perheen haasteiden ja vahvuuksien pohtiminen. Omat tavoitteet. <i>Kotitehtävä:</i> Oma lapsuus ja saatu vanhemmuus.	Haasteiden ja vahvuuksien jakaminen toisten kanssa. Ymmärrys erilaisista elämäntilanteista ja samankaltaisista vanhemmuuteen liittyvistä kokemuksista.
2. Minä vanhempana	Oman vanhemmuuden pohdinta lapsen ikätaso huomioiden. Lapsen maailmaan asettuminen.	Lapsen tarpeisiin vastaaminen ikätasoisesti.	Oman vanhemmuuden jäsentäminen vanhemmuuden polun avulla. <i>Kotitehtävä:</i> Sisäisen lapsen kohtaaminen.	Vanhemmuuden kysymysten jakaminen toisten kanssa.
3. Hankalista asioista ja vankeudesta puhuminen lapsen kanssa	Sen ymmärtäminen, millaisia vaikutuksia vanhemman vankeudella on lapsiin, ja keinojen saaminen vaikeista asioista keskusteluun ja tunteiden käsittelyyn lapsen kanssa.	Tutkittu tieto lapsille vankeudesta kertomisesta sekä lasten kokemukset. Miten puhua lapselle eri ikävaiheissa?	Vaikean asian kertomisen harjoittelu lapselle kirjoittamalla. <i>Kotitehtävä:</i> Keskustelu-harjoitus lapsen kanssa jostakin hankalasta asiasta.	Olenko kertonut vankeudesta lapselleni? Mitä muiden lapset tietävät vanhemman vankeudesta ja miten siitä on mahdollisesti keskusteltu. Miten lapset ovat reagoineet? Miltä itsestä tuntui?
4. Yhteisvanhemmuus	Sen pohtiminen, miten toimimme lapsen asioissa yhdessä kasvattajina vankeuden aikana / sen jälkeen lapsen edun mukaisella tavalla?	Lapsen oikeuksien näkökulma: pysyvä turvallinen kasvuympäristö ja ihmissuhteet. Turvallisen yhteisvanhemmuuden muodot.	Vanhemmuusvastuiden ja roolien pohtiminen arjessa ja haastavissa tilanteissa.	Yhteisvanhemmuudesta keskustelu, konfliktit ja kommunikointi. Miten onnistumme toimimaan lapsen parhaaksi?

perhe-elämään ja vanhemmuuteen sekä tuodaan esiin kohderyhmän näkymättömyys palvelujärjestelmässä (Arditti & Johnson, 2022; Knudsen, 2018). Tapaamisissa on kaksi toiminnallista tehtävää, joista ensimmäisessä kurssilaisia pyydetään pohtimaan oman perheen haasteita ja vahvuuksia juuri sillä hetkellä. Tämän tehtävän jälkeen käydään vertaiskeskustelu sen pohjalta, mitä tieto-osuudessa on kuultu ja ensimmäisessä tehtävässä itsenäisesti pohdittu. Vertaistuki auttaa jäsentämään omaa elämää haastavassa tilanteessa (Dennis, 2003; Salonen ym., 2020). Tavoitteena on, että osallistujat ryhmäytyvät ja alkavat jäsentää omaa tilannettaan sekä toiveitaan suhteessa kurssiin sekä ymmärtävät omia ja toistensa elämäntilanteita sekä arjen haasteita tutkitun tiedon pohjalta. Toisena toiminnallisena tehtävänä on omien tavoitteiden asettaminen kurssille. Kotitehtävänä osallistujat täyttävät lomakkeen, jonka kautta pohditaan omaan lapsuudenperheeseen liittyviä asioita.

Toisella tapaamiskerralla *Minä vanhempana* tavoitteena on tarkastella vanhemmuutta lapsen tarpeisiin vastaamisen kautta ikätaso huomioon ottaen. Teema johdattelee pohtimaan sitä, millainen on vanhempana ja millaista vanhemmuutta on saanut. Näin osallistujat tulevat tietoisemmiksi omista vahvuuksistaan ja

kehittämiskohteistaan ja pystyvät tämän reflektion avulla asettamaan tavoitteita sen suhteen, millaisiksi vanhemmiksi he haluavat kehittyä. (Bandura, 1997; 2006.) Psykoedukaatio-osuudessa tuodaan esiin, miten voidaan kohdata ja huomioida eri-ikäisten lasten tarpeita, ja käsitellään lyhyesti myös sitä, mitä tutkimus kertoo vankilan varjossa elävien lasten tarpeista lasten itsensä kertomana (Zhang & Flynn, 2025). Toiminnallisena tehtävänä on vanhemmuuspolku. Tämän visuaalisen prosessoinnin avulla osallistujat voi jäsentää omaa vanhemmuuttaan, sen vaiheita sekä suhdettaan lapseen ja toiseen vanhempaan. Se auttaa refleктоimaan, tunnistamaan omia voimavaroja ja purkamaan kokemuksia sekä trauma- että resurssitietoisesti. Bandura (1997) korostaa myös minäpystyvyyden merkitystä: kun vanhempi kokee, että hänellä on kyky vaikuttaa lapsensa hyvinvointiin ja omaan vanhemmuuteensa, hän on todennäköisemmin motivoitunut ja sitoutunut muutokseen. Vertaiskeskustelu käydään tieto-osuuden ja vanhemmuuspolun pohjalta ja kamalla omakohtaisia pohdintoja vanhemmuudesta. Kotitehtävänä osallistujat tekevät tehtävän ”Sisäisen lapsen kohtaaminen”², jossa lähestytään myötätuntoisesti itseä lapsena ja pohditaan sen avulla tarpeita, joita lapsella voi olla.

² Juusola, Aino (2023) Taakka vai turva? Mitä kannan mukanani menneiltä sukupolvilta. Kirjapaja.

Kolmannen tapaamiskerran *Hankalista asioista ja vankeudesta puhuminen lapsen kanssa* tavoitteena on saada ymmärrystä vanhemman vankeuden vaikutuksista lapsiin sekä keinoja vaikeista asioista keskusteluun ja vaikeiden tunteiden käsittelyyn lapsen kanssa. Teeman mukaan ottaminen perustuu siihen, että vanhemmat salailevat usein vankeutta lapsilta, ja se on tekijä, joka voi lisätä lapsen kuormitusta sekä yksinäjämistä vaikean asian kanssa (Shav, 2022b). Tutkimusten mukaan lasten totuudenmukainen tiedon-saanti vanhemman vankeudesta on hyödyllistä heidän hyvinvoinnilleen (emt). Joissakin tilanteissa lapsi on tietoinen vanhemman vankeudesta, mutta lapsella ei välttämättä ole lupaa puhua asiasta perheen ulkopuolelle, tai lapsi voi myös itse valita kertomatta jättämisen stigman pelossa (Zhang & Flynn, 2025). Vertaiskeskustelussa johdatetaan osallistujat keskustelemaan tieto-osuuden pohjalta siitä, mitä lapsi tietää vanhempansa vankeudesta ja miten asiasta on mahdollisesti keskusteltu. Toiminnallisena tehtävänä osallistujat harjoittelevat vaikeasta asiasta puhumista kirjoitustehtävän muodossa³. Kotitehtävänä jatketaan harjoittelua siten, että tehtävänä on harjoitella jonkin itselle tai lapselle hankalan asian esiin ottamista lapsen kanssa, ja tehtävän avulla reflektoidaan omia tuntemuksia tilanteessa.

Neljännellä kurssikerralla *Yhteisvanhemmuus* tarkastellaan vanhemmuutta lapsen oikeuksien ja edun näkökulmista. Psykoedukaatio-osuus käsittelee lapsen oikeutta molempiin vanhempiinsa aina, kun tilanne sen mahdollistaa. Toimiva yhteisvanhemmuus on tärkeä tekijä lapsen hyvinvoinnin kannalta (Luk ym., 2023). Erotutkimus tunnistaa toimivaksi yhteisvanhemmuuden muodoksi sen, että vanhemmat tekevät yhteistyötä ja päätöksiä lapsen asioissa yhdessä lapsen parhaaksi ja kommunikaatio on avointa ja kunnioittavaa. Tällainen tarjoaa lapselle turvallisuuden ja jatkuvuuden kokemuksia. (Stokkebeck ym., 2021.) Aina yhteisvanhemmuus ei kuitenkaan ole lapsen edun mukainen ratkaisu tai edes mahdollista, minkä vuoksi tapaamisessa käsitellään erilaisia yhteisvanhemmuuden muotoja ja niiden vaikutuksia lapseen. Vaikka vanhempien välillä olisi konflikteja, usein lapset kuitenkin itse toivovat voivansa olla tekemisissä vankilassa olevan vanhempansa kanssa – mutta eivät aina (Enroos, 2021; Jones & Wainaina-Woźna, 2013; Zhang & Flynn, 2025). Toiminnallisena tehtävänä on arjen vanhemmuusvastuiden ja roolien pohtiminen erityisesti tilanteessa, jossa vankeus jollakin tavalla määrittää tai rajoittaa toisen vanhemman vanhemmuutta. Tehtävän jälkeen käydään aiheesta vertaiskeskustelu, jossa pohditaan esimerkiksi sitä, millainen yhteys osallistujalla on lapsen toiseen vanhempaan tai muuhun kasvattajaan ja miten yhteistyö toimii.

VANHEMMUUS VANKILAN VARJOSSA -INTERVENTION OHJAAJAKOULUTUS

Tässä artikkelissa kuvataan kehittämisprosessin tuloksena *Vanhemmuus vankilan varjossa* -intervention ensimmäinen versio oli valmis elokuussa 2025, jolloin pidimme kaksipäiväisen ohjaajakoulutuksen potentiaalisille intervention toteuttajille. Tutkimustiimin lisäksi pääkouluttajana toimi yhdysvaltalainen apulaisprofessori ja sosiaalityöntekijä *Jean Kjellstrand*, jolla on kokemusta vastaavien interventioiden kehittämisestä ja toimeenpanosta. Ohjaajakoulutukseen kutsuttiin kiinnostuksen ja aihepiirin tuntemuksen pohjalta työntekijöitä Rikoksettoman elämän tukisäätiöstä, Kanta-Hämeen ensi- ja turvakodista, KRIS-Tampereesta sekä Tampereen

evangelisluterilaisista seurakunnista. Ohjaajiksi koulutettavilta edellytetään sosiaalialan tutkintoa. Tämän lisäksi ohjaajaksi voidaan kouluttaa kokemusasiantuntijoita, jotka voivat toimia työpareina ammattilaisen rinnalla.

”Ohjaajakoulutuksessa hyödynnettiin samaa periaatetta kuin interventiossa: vanhemmuusohjelmissa harjoitellaan vanhemmuuteen liittyviä opittavia taitoja myös toiminnallisten menetelmien avulla.”

Koulutuksen ensimmäisenä päivänä käsiteltiin tässä artikkelissa kuvattua tutkimustietoa vankien lapsista ja perheistä sekä teoreettisia lähtökohtia, joille *Vanhemmuus vankilan varjossa* -interventio rakentuu. Ensimmäisen koulutuspäivän jälkeen osallistujat saivat luettavakseen ohjaajan käsikirjan, ja kukin valmisteli sen pohjalta sovitun osion interventioista toiseen koulutuspäivään. Näin jokainen myös pääsi harjoittelemaan ryhmän ohjaamista ja saamaan palautetta. Ohjaajakoulutuksessa hyödynnettiin samaa periaatetta kuin interventiossa: vanhemmuusohjelmissa harjoitellaan vanhemmuuteen liittyviä opittavia taitoja myös toiminnallisten menetelmien avulla. Taidot vahvistuvat käytännön harjoitusten avulla, ja harjoitukset myös tukevat myönteistä vuorovaikutusta lapsen ja vanhemman välillä. Tämä koulutuksen kaksipäiväinen rakenne harjoitteluosuuksineen mahdollisti kaikkien osallistujien perehtymisen interventioon kokonaisuudessaan ja sen sisältöön konkreettisesti. Lisäksi se palveli intervention kehittämistä: keskustelimme kunkin osion yhteydessä psykoedukaatio-osuuksien, ajankäytön ja tehtävien toimivuudesta.

Ohjaajakoulutuksen kävi yhteensä yhdeksän henkilöä, joista yksi oli kokemusasiantuntija. Palaute *Vanhemmuus vankilan varjossa* -interventiosta oli innostunutta, ja koulutus sai myös hyvät arvot. Koulutettavat antoivat koulutukselle yleisarvosanaksi 4,9/5, ja he kokivat koulutuksen sisällöt tarpeellisiksi. Erityisesti asioiden yhdessä reflektointi ja intervention eri osioiden harjoittelu koettiin hyödyllisinä. Koska koulutukseen osallistuneet olivat kaikki intervention kohderyhmän kanssa työskenteleviä ammattilaisia, saimme myös koulutuksessa tärkeitä huomioita sisällöistä ja toteuttamisesta. Esimerkkinä tällaisesta palautteesta on se, että alun perin käyttämämme voimavarat-sana nähtiin tehtävässä liian abstraktina, ja se korvattiinkin sanalla vahvuudet.

POHDINTA

Vanhemmuus vankilan varjossa -interventio on kehitetty edellä kuvatun mukaisesti tutkimusperustaisesti ja moniteoreettisen viitekehyksen pohjalta. Intervention rakentamisessa on hyödynnetty kognitiivis-behavioraalista teoriaa (Hutcheson, 2019), resilienssinäkökulmaa (Ungar, 2013), sosiaalisen tuen (Thoits, 1986) ja sosiaalisen oppimisen teorioita (Bandura, 1997) sekä lapsen oikeuksien näkökulmaa (SopS 60/1991). Näiden teoreettisten lähtökohtien yhdistäminen on mahdollistanut kokonaisvaltaisen lähestymistavan, jossa pyritään tarjoamaan perheille tukea lähivanhempien

³ Juusola, Aino (2021) Jutellaanko? Miten käsitellä lapsen kanssa vaikeita asioita? Kirjapaja.

toimijuuden ja vanhemmuustaitojen vahvistamisen, vertaistuen ja tutkimustiedon avulla. Kehittämistyö on nojannut kansainvälisiin tutkimuksiin ja olemassa oleviin vanhemmuusinterventioihin, joiden soveltamisessa on huomioitu suomalaisen kontekstin erityispiirteet. Yhteistyötahot ovat kokeneet kehittämisen merkitykselliseksi, ja interventioon on sitouduttu innostuneesti. Tämä osoittaa, että aihepiiriin liittyy tunnistettu tarve ja että interventio vastaa käytännön kentällä havaittuihin haasteisiin. Interventio on suunniteltu psykososiaalisesti menetelmäksi, jota voidaan hyödyntää muutostyön välineenä perheille suunnatuissa palveluissa niin julkisella sektorilla kuin järjestötoiminnassa.

On tärkeää korostaa, että tässä artikkelissa kuvattu interventio ei ole vielä valmis lopullisessa muodossaan. Vaikka kehitettävä mene-

telmä onkin teoreettisesti perusteltu, sen vaikuttavuutta voidaan tutkia laajemmin jatkossa vasta implementaation yhteydessä, kun ensivaiheen kokemukset on otettu huomioon (Kouvonen ym., 2023). Ensivaiheessa elokuussa 2025 koulutettiin yhdeksän ohjaajaa, joista osa toteuttaa pilotti-interventioita vuosien 2025–2026 aikana. Intervention sisältöjä ja toteutustapoja muokataan edelleen pilotointivaiheen aikana saatujen kokemusten ja palautteiden pohjalta (Lyon & Koerner, 2016). Tuleva pilotointi tarjoaakin mahdollisuuden arvioida intervention toimivuutta käytännössä ja kerätä kokemuksia sen soveltuvuudesta eri toimintaympäristöihin. Sen jälkeen voidaan siirtyä intervention laajempaan implementointiin ja testaamiseen tavoitteena laajentaa sen käyttöä valtakunnallisesti sekä kehittää jatkossa mahdollisesti myös vankiloihin soveltuva malli. ●

AVAINSANAT:

psykoedukaatio, psykososiaalinen tuki, vanhemmuusinterventio, vankeus, vertaistuki

RAHOITTAJAT JA SIDONNAISUUDET:

Artikkeli on kirjoitettu osana *Lapset ja vanhemmuus vankilan varjossa – Lapsiperheiden tuen ja palvelujen tutkimus* -tutkimushanketta. Tutkimus on rahoitettu sosiaali- ja terveysministeriön myöntämällä sosiaalityön yliopistotasaisen tutkimuksen valtionavustuksella (VTR, 1.9.2024–31.12.2026). Kirjoittajilla ei ole sidonnaisuuksia.

Saapunut: 30.7.2025

Hyväksytty: 11.11.2025

LÄHTEET:

- Aaron, L. & Dallaire, D. H. (2010). Parental incarceration and multiple risk experiences: Effects on family dynamics and children's delinquency. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(12), 1471–1484. <https://doi.org/10.1007/s10964-009-9458-0>
- Arditti J. A. & Johnson E. I. (2022). A Family resilience agenda for understanding and responding to parental incarceration. *American Psychologist*, 77(1), 56–76. <https://doi.org/10.1037/amp0000687>
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The Exercise of Control*. W.H. Freeman and Company.
- Bandura, A. (2006). Toward a psychology of human agency. *Perspectives on Psychological Science*, 1(2), 164–180. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6916.2006.00011.x>
- Berkel, C., O'Hara, K., Eddy, J. M., Rhodes, C. A., Blake, A., Thomas, N., ... & Wolchik, S. (2023). The prospective effects of caregiver parenting on behavioral health outcomes for children with incarcerated parents: a family resilience perspective. *Prevention Science*, 24(6), 1198–1208. <https://doi.org/10.1007/s11121-023-01571-9>
- Block, S., Brown, C. A., Barretti, L. M., Walker, E., Yudt, M. & Fretz, R. (2014). Mixed-method assessment of a parenting program for incarcerated fathers. *Journal of Correctional Education*, 65(1), 50–67.
- Bourgeois, J. W., Drake, J. & Henderson, H. (2022). The Forgotten: The impact of parental and familial incarceration on fragile communities. Teoksessa J. Krysik & N. Rodriguez (toim.), *Children of incarcerated parents – Integrating Research into Best Practices and Policy* (s. 65–87). *Children of Incarcerated Parents: From understanding to impact – Series*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-84713-5_4
- Dennis, C.-L. (2003). Peer support within a health care context: A concept analysis. *International Journal of Nursing Studies*, 40(3), 321–332. [https://doi.org/10.1016/S0020-7489\(02\)00092-5](https://doi.org/10.1016/S0020-7489(02)00092-5)
- Eddy, J. M., Martinez Jr., C. R., Burraston, B. O., Herrera, D. & Newton, R. M. (2022). A Randomized controlled trial of a parent management training program for incarcerated parents: Post-release outcomes. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19, 4605. <http://doi.org/10.3390/ijerph19084605>
- Eddy, J. M., Martinez, C. R., Schiffmann, T., Newton, R., Olin, L., Leve, L., Foney, D. M. & Shortt, J.W. (2008). Development of a multisystemic parent management training intervention for incarcerated parents, their children and families. *Clin Psychol*, 12(3), 86–98. <https://doi.org/10.1080/13284200802495461>

- Enroos, R. (2015). Vankila, vanhemmuus ja lapsi – näkökulmia perhekäytäntöihin. *Acta Poenologica* 2/2015. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus.
- Enroos, R. (2021). Lapsisuhteet vankien elämässä. Teoksessa S. Kainulainen & J. Saari (toim.), *Suomalainen vanki – arjen rakenteet ja elämänlaatu vankilassa* (s. 241–262). Vastapaino.
- Forgatch, M. S. & Patterson, G. R. (2010). Parent management training – Oregon model: An intervention for antisocial behavior in children and adolescents. Teoksessa J. R. Weisz & A. E. Kazdin (toim.), *Evidence-based psychotherapies for children and adolescents* (2nd ed) (s. 159–178). Guilford Press.
- Giordano, P. C., Copp, J. E., Manning W. D. & Longmore, M. A. (2019). Linking parental incarceration and family dynamics associated with intergenerational transmission: A life-course perspective. *Criminology*, 57(3), 395–423. <https://doi.org/10.1111/1745-9125.1220>
- Hadfield, K. & Ungar, M. (2018). Family resilience: Emerging trends in theory and practice. *Journal of Family Social Work*, 21(2), 81–84. <https://doi.org/10.1080/10522158.2018.1424426>
- Hutcheson, C. L. (2019). Cognitive behavioral family therapy. Teoksessa L. Metcalf (toim.), *Marriage and family therapy: A practice-oriented approach* (2nd ed.) (s. 95–118). Springer Publishing Company. <https://doi.org/10.1891/9780826161253.0005>
- Johnston, C., Park, J. L. & Miller, N. V. (2018). Parental cognitions: Relations to parenting and child behavior. Teoksessa M. Sanders & A. Morawska (toim.), *Handbook of parenting and child development across the lifespan* (s. 395–414). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-94598-9_17
- Jones, A. & Wainaina-Woźna, A. (toim.). (2013). *Children of Prisoners. Intervention and Mitigations to Strengthen Mental Health*. University of Huddersfield. <https://doi.org/10.5920/cop.hud.2013>
- Kjellstrand, J. & Eddy, J. M. (2011). Parental incarceration during childhood, family context, and youth problem behavior across adolescence. *Journal of Offender Rehabilitation*, 50(1), 18–36. <https://doi.org/10.1080/10509674.2011.536720>
- Kjellstrand, J., Cearley, J., Eddy, M. J., Foney, D. & Martinez Jr, C. R. (2012). Characteristics of incarcerated fathers and mothers: Implications for preventive interventions targeting children and families. *Children and Youth Services Review*, 34(12), 2409–2415. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2012.08.008>
- Kjellstrand, J., Clark, M., Caffery, C., Smith, J., Eddy, J.M. (2021). Reentering the community after prison: Perspectives on the role and importance of social support. *American Journal of Criminal Justice*, 47(2), 176–201. <https://doi.org/10.1007/s12103-020-09596-4>
- Knudsen, E. M. (2018). The systemic invisibility of children of prisoners. Teoksessa R. Condry & P. Scharff Smith (toim.), *Prisons, punishment, and the family: Towards a new sociology of punishment?* (s. 288–303). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198810087.003.0019>
- Kouvonen, P., Tani, S., Kurki, M. & Hamari, L. (2023). Miten onnistun implementoinnissa? Opas psykososiaalisten menetelmien vaikuttavaan implementointiin. Itlan oppaat ja käsikirjat 2023:1. <https://itla.fi/wp-content/uploads/2024/01/implementointiopas2023.pdf>
- Laajasalo, T., Ellonen, N., Aaltonen, M. & Martikainen, P. (2025). Haitallisten lapsuusajan kokemusten yhteydet nuorten koulutuspolkuun, mielenterveyteen ja väkivaltarikollisuuteen. *Yhteiskuntapolitiikka*, 90(3), 217–229. <https://www.julkari.fi/handle/10024/151655>
- Lapsen oikeuksien yleissopimus SopS 60/1991. <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1991/60>
- Lastensuojelulaki 417/2007. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2007/417>
- Luk, M. S. K., Hui, C., Tsang, S. K., Fung, Y. L. & Chan, C. H. Y. (2023). Physical and psychosocial impacts of parental incarceration on children and adolescents: A systematic review differentiating age of exposure. *Adolescent Research Review*, 8(2), 159–178. <https://doi.org/10.1007/s40894-022-00182-9>
- Lyon, A. R. & Koerner, K. (2016). User-centered design for psychosocial intervention development and implementation. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 23(2), 180–200. <https://doi.org/10.1111/cpsp.12154>
- McLaughlin, K., Macdonald, G., Livingstone, N. & Dempster, M. (2016). Parenting programmes for incarcerated parents. *Cochrane Database of Systematic Reviews*. <https://doi.org/10.1002/14651858.CD012354>
- Nissinen, I., Latvala, A., Suonpää, K., Aaltonen, M. & Martikainen, P. (2024). Parental incarceration and offspring criminality: A Finnish total population study with sibling comparison. *Journal of Criminal Justice*, 95, 102275. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2024.102275>
- Norman, Å. & Enebrink, P. (2023). Effects of a parental support intervention for parents in prison on child-parent relationship and criminal attitude—The For Our Children's Sake pragmatic controlled study. *PLoS ONE*, 18(3), e0283177. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0283177>
- Rikosseuraamuslaitos (2024). Tilastollinen vuosikirja 2024. Rikosseuraamuslaitos. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/julkaisut/tilastollinen vuosikirja.html>
- Salonen, A. H., Kaunonen, M., Åstedt-Kurki, P., Järvenpää, A.-L. & Tarkka, M.-T. (2020). Peer support groups for parents in challenging family situations: A systematic review. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 34(2), 241–252. <https://doi.org/10.1111/scs.12734>
- Scharff Smith, P. (2014). When the Innocent are punished. *The Children of Imprisoned Parents*. Palgrave studies in prison and penology. Palgrave. <https://doi.org/10.1057/9781137414298.0023>
- Seilo, N., Lindholm, L., Tani, S., Laajasalo, T., Lämsä, R., Cresswell-Smith, J., Kouvonen, P. & Linnaranta, O. (2024). Psykososiaalisen intervention adaptointi – kuvaus keskeisistä näkökulmista ja käsitteistä. *Kasvun tuki – aikakauslehti*, 4(1), 9–22. <https://doi.org/10.61259/kt.144999>

LÄHTEET:

- Shaw, M. (2022a). Financial strain, the transference of stigma, and residential instability: A qualitative analysis of the long-term effects of parental incarceration. *Family Relations*, 72(4), 1773–1789. <https://doi.org/10.1111/fare.12763>
- Shaw, M. (2022b). Secrecy and googling a parent: A contemporary analysis of parental incarceration. *Society*, 59(4), 373–383. <https://doi.org/10.1007/s12115-022-00681-4>
- Skar, A. S., von Tetzchner, S., Clucas, C. & Sherr, L. (2014). Paradoxical correlates of a facilitative parenting program in prison – Counter-productive intervention or first signs of responsible parenthood? *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crimean Prevention*, 15(1), 35–54. <https://doi.org/10.1080/14043858.2014.898981>
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2014/1301>
- Stokkebekk, J., Iversen, A., Hollekim, R. & Ness, O. (2021). “The troublesome other and I”: parallel stories of separated parents in prolonged conflicts. *Journal of Marital and Family Therapy*, 47, 52–68. <https://doi.org/10.1111/jmft.12474>
- Tanner, J., Wilson, P., Wight, D. & Thompson, L. (2024). The importance of group factors in the delivery of group-based parenting programmes: a process evaluation of Mellow Babies. *Frontiers Child Adolescent Psychiatry*, 3:1395365. <https://doi.org/10.3389/frcha.2024.1395365>
- Thoits, P. (1986). Social Support as Coping Assistance. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54(4), 416–423. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.54.4.416>
- Tomkin, J. (2009). Orphans of justice. In search of the best interest of the child when a parent is imprisoned. A legal analysis. Quaker united nations office, human rights & refugees publications. https://www.iprt.ie/site/assets/files/6146/orphans_of_justice.pdf
- Troy, V., McPherson, K. E., Emslie, C. & Gilchrist, E. (2018). The feasibility, appropriateness, meaningfulness, and effectiveness of parenting and family support programs delivered in the criminal justice system: A systematic review. *Journal of Child and Family Studies*, 27(6), 1732–1747. <https://doi.org/10.1007/s10826-018-1034-3>
- Ungar M. (2013). Resilience, trauma, context, and culture. *Trauma Violence Abuse*, 14(3), 255–266. <https://doi.org/10.1177/1524838013487805>
- Vankeuslaki 767/2005. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2005/767>
- Walsh, F. (2003). Family resilience: A framework for clinical practice. *Family Process*, 42(1), 1–18. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2003.00001.x>
- World Health Organization (WHO). (2024). Designing, implementing, evaluating, and scaling up parenting interventions: A handbook for decision-makers and implementers. <https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/207a825e-0327-4ddc-a22a-621c6e8ea35c/content>
- Zhang, J. & Flynn, C. (2025). How do children describe their experiences of parental imprisonment: A qualitative scoping review. *Children and Youth Services Review*, 169, 108085. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2024.108085>